

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสถานะแวดล้อมและชุมชนชาวเขารอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ 2. เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง 3. เพื่อหาแนวทางร่วมกับชุมชนในการลดผลกระทบทางลบ และเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เริ่มศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสำรวจข้อมูลภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยหลากหลายวิธีตามความเหมาะสม ได้แก่ แบบสอบถามนักท่องเที่ยว การสัมภาษณ์อย่างทางการและไม่เป็นทางการ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และเมื่อได้ข้อมูลเบื้องต้นมาเพียงพอแล้ว ผู้วิจัยจึงเริ่มทำการสนทนากลุ่มตัวแทนชุมชน โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เทคนิคการประเมินอนาคตภาพทางสังคมร่วมด้วย เพื่อร่วมกันวิเคราะห์และคาดการณ์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อหาแนวทางลดผลกระทบทางลบ และหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ข้อมูลทั่วไปทางกายภาพ และสังคม ของชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

ดอยอ่างขางเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ของลักษณะที่ตั้งและภูมิอากาศที่หนาวเย็นตลอดทั้งปี จึงได้รับความนิยมในทุก ๆ ฤดูกาล ดอยอ่างขางตั้งอยู่ระหว่างตำบลแม่ฮอนและตำบลม่อนปิน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นดอยที่มีรูปร่างของหุบเขายาว ล้อมรอบไปด้วยเขาสูงทุกด้าน ตรงกลางของอ่างขางเดิมเป็นภูเขาสูง เช่นเดียวกับบริเวณโดยรอบ แต่เนื่องจากเป็นภูเขาหินปูน เมื่อถูกน้ำฝนชะก็จะค่อย ๆ ละลายเป็นโพรงแล้วยุบตัวลงกลายเป็นแอ่ง มีพื้นที่ราบความกว้างไม่เกิน 200 เมตร ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง คำว่า “อ่างขาง” ในภาษาเหนือหมายถึง อ่างรูปกระทะตาม

ลักษณะของคอย่างขาง หมู่บ้านชาวเขากลุ่มชาติพันธุ์เผ่าต่าง ๆ บริเวณโดยรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง จำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหลวง (ชาวเขาเผ่าจีนยูนนาน) บ้านคุ้ม (ชาวเขาเผ่าไทใหญ่) บ้านขอบด้ง (ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ) และบ้านนอแล (ชาวเขาเผ่าปะหล่อง) ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิต ที่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชาวไทยภูเขา ที่ดำเนินชีวิตแบบ สังคมเกษตรกรรมสอดคล้องกับธรรมชาติมาเนิ่นนาน พื้นที่ชุมชนหมู่บ้านรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขางยังคงความเป็นธรรมชาติค่อนข้างสมบูรณ์ มีความสวยงามตามธรรมชาติ มีพื้นที่ที่คอกอุดมไปด้วย ความหลากหลายของระบบนิเวศ พรรณพืช ไม้ป่า กกล้วยไม้ เฟิร์น และสิ่งมีชีวิตประจำถิ่นนานาชนิด

5.1.2 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

ในอดีตการท่องเที่ยวของชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง เริ่มต้นขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ ต่อมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2538-2540 เริ่มมีการพัฒนาด้านการคมนาคมและสาธารณูปโภคการเดินทางเป็นถนนลาดยางสะดวกสบายขึ้น ทางสถานีเกษตรหลวงอ่างขางจึงเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยว เข้าเยี่ยมชมความงามของพีชพรรณไม้เมืองหนาวในสถานี นักท่องเที่ยวบางส่วนจึงสนใจที่จะเยี่ยมชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนหมู่บ้านรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง โดยมีชุมชนชาวเขาเผ่าแรกที่ นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ คือ หมู่บ้านขอบด้ง (ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ) หลังจากนั้นเริ่มมี ชุมชนหมู่บ้านต่าง ๆ เกิดขึ้นรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ได้แก่ หมู่บ้านนอแลที่อพยพมาขอพึ่งบารมี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. 2527 หมู่บ้านหลวง ชาวจีนอพยพภัยสงครามผ่านประเทศ พม่าเข้ามาอาศัยตั้งรกรากอยู่ที่นี่ เรียกว่า ชาวจีนฮ่อหรือชาวจีนยูนนาน และหมู่บ้านคุ้มตั้งอยู่ด้านหน้า สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง มีหลากหลายชนเผ่าอาศัยอยู่ร่วมกัน ได้แก่ ชาวเขาเผ่าจีนยูนนาน และชาวเขา เผ่าไทใหญ่ หรือคนไต ด้วยเหตุที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมา เยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชนชาวเขาตลอดทั้งปี

การท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนรอบคอย่างขางยังไม่มีการจัดการรูปแบบที่ชัดเจนจึงเป็น การท่องเที่ยวแบบ Sightseeing ที่นักท่องเที่ยวส่วนมากเข้ามาแวะชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ชาวเขา แวะชิมอาหารชนเผ่า และหาซื้อของฝากของที่ระลึกไม่นานก็จะกลับออกไป ไม่ได้พักค้างแรม ในหมู่บ้าน นักท่องเที่ยวประเภทนี้ส่วนใหญ่มักกับบริษัททัวร์มีมัคคุเทศก์นำทาง และบางส่วนก็นำรถ ส่วนตัวเข้ามาเที่ยวกันเอง ชุมชนได้รับการประชาสัมพันธ์และสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวจาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลม่อนปิ่นและตำบลแม่งอน และสถานี

เกษตรหลวงอ่างขาง จึงทำให้ในปัจจุบัน ชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขางเริ่มเป็นที่รู้จักและเป็น ที่นิยมของนักท่องเที่ยวและบริษัทนำเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

แนวโน้มทางการตลาดของชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ซึ่งเป็นสถานการณ์ การตอบของนักท่องเที่ยว ในด้านส่วนผสมทางการตลาด ได้แก่ สินค้า ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการประชาสัมพันธ์ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนมากมีความพึงพอใจอยู่ในระดับหนึ่ง โดยพึงพอใจมาก ในตัวสินค้า ในที่นี้หมายถึง ชุมชนหมู่บ้านรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง แสดงให้เห็นว่า ชุมชนยังคง รักษาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังคงไว้ซึ่งความงดงามของ ธรรมชาติ และพระมณีเมืองหนาว จึงสามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวทุกครั้งที่มาเยือน แต่เมื่อพิจารณาในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และการประชาสัมพันธ์กลับพบว่า ยังไม่เป็นที่พึงพอใจ ของนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ท่องเที่ยว ที่ประกอบด้วย องค์ประกอบของ การท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ในระดับหนึ่ง โดยส่วนมากพึงพอใจขีดความสามารถในด้านกายภาพ ได้แก่ ธรรมชาติพืชพรรณไม้เมืองหนาว วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และอาหารของฝากของที่ ระลึก แสดงให้เห็นว่า ชุมชนมีต้นทุนขีดความสามารถทางกายภาพเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว แต่เมื่อพิจารณา แนวโน้มทางการตลาดร่วมด้วยแล้ว คาดการณ์ว่าจะมีปริมาณนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

5.1.3 ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาวะแวดล้อมและชุมชนชาวเขารอบสถานีเกษตรหลวง อ่างขาง

ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาวะแวดล้อมและชุมชนชาวเขารอบสถานีเกษตร หลวงอ่างขาง พบผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับชุมชนอยู่ 2 ลักษณะ คือ ผลกระทบทางบวก และผลกระทบ ทางลบ โดยมีรายละเอียดและข้อสรุปดังต่อไปนี้

1) ผลกระทบทางบวก

ผลกระทบทางบวกจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทางด้านเศรษฐกิจและสังคมภายใน ชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ถือได้ว่าพัฒนาไปได้ด้วยดี มีการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชน อีกทั้งการบริการด้านต่าง ๆ ทางสังคมก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ ชาวบ้านเริ่มมีความสัมพันธ์ กับบุคคลภายนอกมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวส่งผลให้ชาวบ้านเริ่มปรับตัวกับ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ถึงแม้ว่ากิจกรรมท่องเที่ยวไม่ได้ส่งผลต่อกิจกรรมทางสังคมของชุมชน

โดยตรงแต่ทำให้ชุมชนมีกิจกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้น เนื่องจากหน่วยงานรัฐเริ่มเข้ามาจับบทบาทขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนและกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร โทรคมนาคมและการศึกษานอกระบบ กลุ่มเยาวชนได้รับการศึกษาในขั้นพื้นฐานที่ดีที่จะเติบโตเป็นกำลังของชุมชนต่อไป มีการแลกเปลี่ยนทัศนะจากคนภายนอก ส่งผลให้ชุมชนได้รับรู้ข่าวสาร ได้อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์สามารถรับรู้ถึงสภาพสังคมภายนอกมากยิ่งขึ้น รับรู้ถึงปัญหา และรู้เท่าทันกับปัญหาต่าง ๆ อีกด้วย

ชาวบ้านส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชนมีความพึงพอใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการช่วยกันคิดช่วยกันวางแผน ลงมือปฏิบัติ ปรับปรุงแก้ไขปัญหา และประเมิผลผลการดำเนินงานของตนเองเพื่อการพัฒนาในครั้งต่อไป โดยแต่ละชุมชนได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลม่อนปินและแม่งอน และสถานีเกษตรหลวงอ่างขางที่เป็นหน่วยงานหลักที่ก่อให้เกิดการพัฒนาของชุมชน ถือได้ว่าผลกระทบทางบวกจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขางเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และในขณะเดียวกันชุมชนยังคงรักษาเอกลักษณ์ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตนเองไว้ได้เป็นอย่างดี

2) ผลกระทบทางลบ

ผลที่ก่อให้เกิดชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง ชุมชนเริ่มให้ความสนใจและคาดการณ์ถึงผลกระทบในอนาคต โดยมีรายละเอียดและข้อสรุปของปัญหาและผลกระทบทางลบ ดังต่อไปนี้

- ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เป็นปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่น่าจะก่อให้เกิดผลกระทบในอนาคต ได้แก่ ปัญหาขยะของเสีย ปัญหาหมอกควันทางอากาศและเสียง ปัญหาการขาดแคลนน้ำ และปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว

- ผลกระทบด้านสังคม เป็นประเด็นผลกระทบทางลบที่เกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน ที่ชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับธรรมชาติแวดล้อม

- ผลกระทบด้านวัฒนธรรม เป็นผลกระทบต่อแบบแผนการดำเนินชีวิต การสูญเสียทางวัฒนธรรม และการรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามา

5.1.4 แนวทางลดผลกระทบทางลบ และแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน

1) แนวทางลดผลกระทบทางลบ

เป็นข้อเสนอแนะตามความต้องการของชุมชน พบว่า ปัญหาพื้นฐานของการท่องเที่ยวอยู่ที่การสร้างคามเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยการพัฒนาองค์กรชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว และการฟื้นฟูจิตสำนึกในด้านสิ่งแวดล้อม ศักดิ์ศรีทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

2) แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน

สามารถประมวลจากความคิดเห็นของชุมชนและกรอบแนวคิดได้ 4 ด้าน ดังนี้

- ด้านการพัฒนาองค์กรชุมชนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยว
- ด้านการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยว
- ด้านผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากการท่องเที่ยว
- ด้านการมีส่วนร่วมหรือการประสานความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับชุมชน
- ด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของชุมชน

เมื่อพิจารณาจากพื้นฐานวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต และการปกครองท้องถิ่นของชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขางแล้ว พบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติควรเป็นไปในรูปแบบขององค์กรกึ่งอิสระไม่เป็นทางการ จนเกินไป โดยการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ชุมชนในรูปแบบของการท่องเที่ยว การดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม และการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสถานะแวดล้อมและชุมชนชาวเขาอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงแนวทางในการลดผลกระทบทางลบ และแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน โดยมีประเด็นที่ควรพิจารณาเปรียบเทียบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการ ที่ทำรายได้เข้าประเทศนับเป็นแสนล้านบาท ทางรัฐบาลจึงมีการสร้างและปรับแผนกลยุทธ์ทางการท่องเที่ยวของปี 2551 เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้หลั่งไหลเข้ามาท่องเที่ยวในฤดูกาลท่องเที่ยวของประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น โดยการสร้างสิ่งดึงดูดใจ และความน่าสนใจของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง รวมถึงการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เข้ากับจังหวัด กลุ่มจังหวัด ภูมิภาค และประเทศเพื่อนบ้าน เป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยง ส่งเสริมให้ทุกส่วนของสังคมตั้งแต่ระดับชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและจัดการพื้นที่ของตน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและความพร้อมมากที่สุด และแหล่งท่องเที่ยวได้รับความนิยมอย่างมากในประเทศ ในฤดูกาลท่องเที่ยวนี้ ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทางภาคเหนือ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2550) ตัวอย่างเช่นเป็นอีกแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งในภาคเหนือ ที่มีศักยภาพและความน่าสนใจในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะชุมชนชาวเขากลุ่มชาติพันธุ์เผ่าต่าง ๆ บริเวณรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง จำนวน 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหลวง (ชาวเขาเผ่าจีนยูนนาน) บ้านคุ้ม (ชาวเขาเผ่าไทใหญ่) บ้านขอบด้ง (ชาวเขาเผ่ามูเซอดำ) และบ้านนอแล (ชาวเขาเผ่าปะหล่อง) ซึ่งมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิต ที่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชาวไทยภูเขา ที่ดำเนินชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรมสอดคล้องกับธรรมชาติมาเนิ่นนาน พื้นที่ชุมชนหมู่บ้านรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ยังคงความเป็นธรรมชาติค่อนข้างสมบูรณ์ มีความสวยงามตามธรรมชาติ มีพื้นที่ที่ตกทอดไปด้วยความหลากหลายของระบบนิเวศพันธุ์พืช และสิ่งมีชีวิตประจำถิ่นนานาชนิด

ด้วยความมีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมที่หลากหลาย ลักษณะที่ตั้งและภูมิอากาศที่หนาวเย็นตลอดทั้งปี จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในผู้ที่รักในธรรมชาติและต้องการศึกษาวัฒนธรรมต่างถิ่น ภายใต้อิทธิพลของกระแสการอนุรักษ์ธรรมชาติและการท่องเที่ยวแบบทางเลือก สอดคล้องกับที่ Fennell (1999, 26) (อ้างในประกอบศิริ - ภักดีพินิจ (2545) ได้เสนอรูปแบบการท่องเที่ยวแบบทางเลือกออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การท่องเที่ยวเชิงสังคม-วัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้สัมผัสกับทรัพยากรท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมในสภาพแวดล้อมที่ท้องถิ่นนั้นคงอยู่ โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อม
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นพื้นที่ ที่เป็นแหล่งธรรมชาติแต่ให้ความสำคัญทางด้านสังคม วัฒนธรรม น้อยกว่าการท่องเที่ยวประเภทแรก

เมื่อพิจารณาทางด้านกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนแล้ว ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติที่เชื่อมโยงเกี่ยวพันไปกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ มนัส สุวรรณ (2539) ที่กล่าวไว้ว่า สิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มิ

ความสัมพันธ์ทั้งทางบวกและทางลบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งมีความสัมพันธ์การอย่างลึกซึ้งซึ่งแน่นอน และมีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด เช่นเดียวกับแนวคิดของ ประสาน ดังสิกบุตร (2545) เสนอว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมต้องอยู่ในชีวลัย อันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ พืช และสัตว์ และยังคงเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับระบบนิเวศ และความสมดุลทางธรรมชาติ อีกทั้งการใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

5.2.1 การท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

การท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง เริ่มต้นขึ้นเมื่อมีการพัฒนาด้านการคมนาคมและสาธารณูปโภค การเดินทางเป็นถนนลาดยางสะดวกสบายขึ้น ทางสถานีเกษตรหลวงอ่างขางจึงเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมความงามของพีชพรรณเมืองหนาวในสถานี นักท่องเที่ยวบางส่วนจึงสนใจที่จะเยี่ยมชมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนหมู่บ้านรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมวิถีชีวิตชุมชนชาวเขาเพิ่มขึ้นตลอดทั้งปี แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขางเริ่มมีการพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะมีองค์ประกอบของการท่องเที่ยวครบถ้วน ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ สิ่งอำนวยความสะดวก และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2539) ที่กล่าวไว้ว่า สถานที่ใดที่หนึ่งจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้จะต้องมีองค์ประกอบทั้ง 3 เข้าด้วยกัน ซึ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวนั้นสามารถเป็นตัวกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ท่องเที่ยวได้

จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนมากมีความพึงพอใจขีดความสามารถในด้านกายภาพ ได้แก่ ธรรมชาติ และวัฒนธรรม มากกว่าด้านอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่า ชุมชนควรดำเนินการจัดการและกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ท่องเที่ยวให้ครบในทุก ๆ ด้าน เพื่อป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมและชุมชนชาวเขาอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง สอดคล้องกับแนวคิดของ มนัส สุวรรณ (2541) ที่อธิบายไว้ว่า ธรรมชาติของแต่ละพื้นที่ย่อมมีขีดจำกัดของความสามารถที่จะรับได้อยู่ในระดับหนึ่ง ระดับความสามารถที่จะรับได้นี้แตกต่างกันไปตามความแตกต่างทางด้านกายภาพและชีวภาพของพื้นที่ และกิจกรรมของมนุษย์ที่กระทำในพื้นที่นั้น ความสามารถที่จะรับได้นี้สามารถแยกพิจารณาเป็น 3 ประเด็น คือ ความสามารถที่จะรับได้ทางกายภาพ ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม และความสามารถที่จะรับได้ทางนิเวศ เช่นเดียวกับแนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) กล่าวว่า ขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยวหมายถึง ปริมาณนักท่องเที่ยวสูงสุดที่สามารถอยู่ได้ด้วยความพอใจ และได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก

เหมาะสม ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง ๆ โดยไม่ทำให้สภาพแวดล้อม ถูกทำลายหรือถูกทำลายน้อยที่สุด ยังคงรักษาสภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีไว้มากที่สุด ทั้งนี้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะต้องไม่กระทบต่อความจำเป็นพื้นฐาน และความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในท้องถิ่นด้วย

ส่วนแนวโน้มทางการตลาดของชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขางซึ่งเป็นสถานการณ์การตอบของนักท่องเที่ยว ที่ประกอบด้วย ส่วนผสมทางการตลาด ได้แก่ สินค้า (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการประชาสัมพันธ์ (Promotion) พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนมากพึงพอใจเฉพาะตัวสินค้า (Product) ซึ่งหมายถึง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และการประชาสัมพันธ์แล้วกลับพบว่าชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขางควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงส่วนผสมทางการตลาดในด้านดังกล่าวอย่างเร่งด่วนให้เพียงพอและเหมาะสม และควรพิจารณาในด้านบุคลากร (People) ซึ่งต้องอาศัยการคัดเลือก การฝึกอบรม การจูงใจ เพื่อสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสและเพิ่มเติมทักษะให้กับคนในชุมชนได้อีกด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมการจัดการการท่องเที่ยวที่กำลังจะมาถึง สอดคล้องกับแนวคิดของ มนัส สุวรรณ และคณะ (2541) กล่าวว่า การจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพต้องพิจารณาสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยวด้วย ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว และการตลาดการท่องเที่ยว

5.2.2 การศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสภาวะแวดล้อมและชุมชนชาวเขารอบสถานี

เกษตรหลวงอ่างขาง

การท่องเที่ยวในชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขางได้ส่งผลกระทบต่อสภาวะแวดล้อมและชุมชนชาวเขาทั้งเชิงบวกและเชิงลบ เริ่มต้นที่ผลกระทบทางบวก คือ ผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับในด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในแต่ละชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง การสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชน อีกทั้งการบริการด้านต่าง ๆ ทางสังคมก็เพิ่มขึ้นตามลำดับ ชาวบ้านเริ่มมีความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวส่งผลให้ชาวบ้านเริ่มปรับตัวกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ถึงแม้ว่ากิจกรรมท่องเที่ยวไม่ได้ส่งผลต่อกิจกรรมทางสังคมของชุมชน โดยตรงแต่ทำให้ชุมชนมีกิจกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Pizam, (1978) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมุ่งเพิ่มรายได้ การจ้างงาน การกระจายรายได้ และการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค การส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งต่าง ๆ มักจะกระทำโดยการพิจารณาจากประโยชน์ในด้าน

เศรษฐกิจเป็นหลัก ผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบเกิดจาก การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน แบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้คนก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปสอดคล้องกับแนวคิดของ รัชนีกร เศรษฐวิไล (2528) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในสังคมหนึ่ง ๆ ว่า มีหลายด้านเช่น การเปลี่ยนแปลงด้านบทบาท การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะ เป็น การกินการอยู่ การแต่งกาย การพักผ่อน หลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต และเครื่องมือเครื่องใช้หรือวัสดุ สิ่งของต่าง ๆ ที่นำมาใช้

การท่องเที่ยวแม้ว่าจะส่งผลกระทบต่อทางด้านเศรษฐกิจและสังคม แต่ในขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวก็อาจส่งผลกระทบต่อทางลบกับชุมชน โดยไม่รู้ตัว ถึงแม้ในปัจจุบันยังไม่เห็นถึงผลกระทบ ทางลบที่จะเกิดขึ้นกับชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง แต่ตัวแทนชุมชนได้คาดการณ์ถึงผลกระทบ ที่จะเกิดในอนาคตไว้ โดยใช้แนวทางการวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมหรือการประเมินผลกระทบ (SIA) โดยจะเน้นหนักที่ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนตลอดจนการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงในด้าน สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และองค์ประกอบอื่นที่จะเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากกิจกรรมและการ พัฒนา สอดคล้องกับความคิดเห็นของ มนัส สุวรรณ (2549) เสนอว่า ถ้าเป้าหมายของการพัฒนาใด ๆ ก็ ตาม อยู่ที่ “การทำให้คนส่วนใหญ่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในขณะที่คนส่วนน้อยก็ไม่ได้มีชีวิตที่เลวลง รวมทั้งสิ่งแวดล้อมต้องได้รับผลกระทบน้อยที่สุด” ถึงเวลาแล้วที่ควรจะได้พิจารณาให้ความสำคัญกับการจัดทำ SIA ให้คู่ขนานไปกับการจัดทำ EIA (การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม) ความล้มเหลว ของโครงการพัฒนาจำนวนไม่น้อย มิได้เกิดจากผลของ EIA แต่เพราะ โครงการนั้นมิได้จัดทำ SIA

ดังนั้น ปัญหาที่อาจจะก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อสถานะแวดล้อมของชุมชนรอบสถานี เกษตรหลวงอ่างขาง ที่ตัวแทนชุมชนได้คาดการณ์เอาไว้ ได้แก่ ปัญหาการทิ้งขยะของนักท่องเที่ยวบาง กลุ่มที่ขาดความรับผิดชอบทำให้เกิดผลเสียต่อชุมชน ปัญหามลภาวะทางอากาศและเสียง ปัญหาการขาด ขาดแคลนน้ำ เกิดการแย่งน้ำระหว่างชาวบ้านที่ทำการเกษตรและชาวบ้านที่ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว และปัญหาความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว ที่มีการบุกรุกพื้นที่ป่า เพื่อทำ การเกษตรและก่อสร้างที่พักอาศัยให้กับนักท่องเที่ยว เกิดการบดบังทัศนียภาพ ทำลายความ สอดคล้อง กับการศึกษาของ สุรีย์ บุญญานุกพงษ์ (2539) “ผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว กรณีจังหวัด แม่ฮ่องสอน” ที่ได้ทำการศึกษาโดยให้ประชาชนตัวอย่างในพื้นที่ศึกษาเป็นผู้ประเมินสถานการณ์ สิ่งแวดล้อมของชุมชนในปัจจุบันในสถานการณ์ในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา พบว่า ชุมชนที่มีการท่องเที่ยว ปัญหามลภาวะได้เกิดมีมากขึ้นทั้งด้านขยะและน้ำเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณชุมชนมีแหล่ง ท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยม เช่น ชุมชนที่อยู่บริเวณถ้ำน้ำลอด ซึ่งพบว่าทรัพยากรธรรมชาติ เช่น หินงอก หิน

ย่อย ได้ถูกทำลายไปมาก ส่วนบริเวณ โดยรอบถ้ำ และในถ้ำยังพบขยะประเภทต่าง ๆ จำนวนมาก นอกจากนี้ชุมชนยังได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม จากการเดินทางของนักท่องเที่ยวที่ทำให้ถนนชำรุดและเกิดมลภาวะ เช่นเดียวกับการศึกษาการศึกษาของ สุลต ศิริพรรณพร (2538) พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพแวดล้อมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นนี้เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์หรือตัวของมนุษย์เองมากกว่าจากรธรรมชาติ

ผลกระทบด้านสังคม ในด้านปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างพบว่า ความสัมพันธ์ที่แนบแน่นของชุมชน ได้ถูกทำลายลง การร่วมกิจกรรมลดน้อยลง ผู้คนในชุมชนมีความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ขาดความมีน้ำใจต่อกัน เกิดการต่อสู้ดิ้นรนแก่งแย่งแข่งขัน ทะเลาะวิวาทในชุมชนด้วยกันเองอยู่บ่อยครั้ง ไม่มีความเกื้อหนุนจุนเจือเหมือนในอดีตที่ผ่านมาขาดความเสมอภาคกันในสังคมในประเด็นการแบ่งปันผลประโยชน์หรือการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง “การท่องเที่ยวกับความเปลี่ยนแปลงในชุมชนชาวเขา” ของ จีรพร ศรีวัฒนานกุลกิจ (2544) ก็พบว่า ในทางสังคมมีความเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ตลอดจนการร่วมในกิจกรรมทางสังคมในชุมชนจากที่เคยปฏิบัติเป็นประจำเริ่มมีความห่างเหิน โดยเฉพาะในชุมชนที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเป็นจำนวนมาก และสอดคล้องเช่นเดียวกับการศึกษาของ ชัยนต์ วรรณะภุติ (2538) พบว่า การท่องเที่ยวกับเป็นตัวเร่งกระตุ้นให้ลัทธิบริโภคนิยมเจริญเติบโตมากขึ้น และทำลายวัฒนธรรมชุมชนของชาวบ้านลงจากแต่เดิมที่เคยพึ่งตนเองได้จากการเกษตร กลับต้องพึ่งรายได้จากการท่องเที่ยว (ซึ่งบางครั้งมีความไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจภายในประเทศ โลกในขณะนั้น) ทำให้อำนาจการต่อรองของชาวบ้านลดลง

อีกทั้งการท่องเที่ยวยังได้ส่งผลกระทบต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตด้านขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การนำเอาการแสดงของชนเผ่ามาแสดงให้นักท่องเที่ยวดูแลกกับเงินค่าจ้าง และการละทิ้งอาชีพหลักหันไปประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น และการสูญเสียทางวัฒนธรรม และการรับเอาวัฒนธรรมใหม่เข้ามา การเลียนแบบพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เช่น วัฒนธรรมการบริโภค วัฒนธรรมการพูด และวัฒนธรรมการแต่งกาย โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่หันไปตามกระแสค่านิยมของสังคมภายนอก ผู้อาวุโสเริ่มมีบทบาททางสังคมน้อยลงไป ทำให้การปลูกฝังค่านิยม ความเชื่อ ความเคร่งครัดในการยึดถือปฏิบัติแบบเก่าของคนในชุมชน เริ่มลดน้อยลงไป สอดคล้องกับผลการศึกษาในรายงาน “Report of a Workshop on Tourism, held in Manila, Philippines, September 12-15 , 1980”

ที่พบว่าการท่องเที่ยวที่ประเทศด้อยพัฒนาได้นำมาเพื่อพัฒนาประเทศนั้นยิ่งทำให้เพิ่มความด้อยกว่าที่ซับซ้อนของประเทศที่ยากจน และกิจกรรมการท่องเที่ยวยังเป็นอันตรายที่เปลี่ยนแปลง และบ่อนทำลายวิถีชีวิตในทุกระดับ โดยแนวโน้มของเด็กชนบท ที่เรียนแบบ และต้องการให้วิถีชีวิตของตนเป็นแบบนักท่องเที่ยวนั้น ได้กลายเป็นแรงต่อต้านการพัฒนาในสังคม นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในบรรดาปัจจัยต่าง ๆ ที่ไปเร่งการสลายตัวของวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมชุมชนนั้นจะมีเหตุที่จะต้องสลายตัวอยู่แล้ว แต่การท่องเที่ยวเข้ามาช่วยเร่งการสลายตัวของวัฒนธรรมให้เร็วขึ้น

5.2.3 แนวทางลดผลกระทบทางลบ และแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาพื้นฐานของการท่องเที่ยวอยู่ที่การสร้างความสำเร็จให้กับชุมชน โดยการพัฒนาองค์กรชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว และการฟื้นฟูจิตสำนึกในด้านสิ่งแวดล้อม ศักดิ์ศรีทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการปฏิบัติควรเป็นไปในรูปแบบขององค์กรกึ่งอิสระไม่เป็นทางการจนเกินไป หมายความว่า เป็นองค์กรที่มีได้ขึ้นอยู่กับหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง ชุมชนเป็นผู้ดำเนินการจัดการแต่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมในการสนับสนุนและดำเนินการ โดยมีระบบการได้รับผลประโยชน์ร่วมกันในรูปแบบขององค์กร มีบทบาทในการมีส่วนร่วม หากชุมชนมีส่วนร่วมมากหรือมีอำนาจเพียงพอในการควบคุมการท่องเที่ยวก็จะช่วยให้เกิดการพัฒนาคนในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังสามารถจัดสรรผลประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนมากขึ้น สอดคล้องกับความคิดเห็นของ อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2542) ได้แสดงความคิดเห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ควรพิจารณาการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการดำเนินการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรมระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) และการติดตามประเมินผล เช่นเดียวกับแนวคิดของ ภราเดช พัทม์วิเชียร (2539) กล่าวไว้ว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้วยความอดทนและตั้งใจจริง รวมทั้งต้องสร้างความเข้าใจให้แก่ภาครัฐกิจว่าสังคมธรรมชาติ วัฒนธรรมเป็นทุนด้วย หากไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหรือชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมแล้วจะพบกับปัญหาสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ซึ่งจะส่งผลให้การประกอบธุรกิจไม่ยั่งยืน

แม้ว่าทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เปรียบเสมือนทุนเดิมของชุมชนรอบสถานียศธรหลวงอ่างขางจะสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวมากเพียงใด ชุมชนก็ควรตระหนักและคำนึงอยู่เสมอว่า ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเหล่านั้น ย่อมมีวันหมดสิ้น หรือเสื่อมโทรมลง หากขาดการอนุรักษ์และการจัดการที่ดี จากลักษณะทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรม พบว่าชุมชนรอบสถานียศธรหลวงอ่างขางยังขาดประสิทธิภาพในการจัดการการท่องเที่ยว และขาดการ

ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีเพียงหน่วยงานบางแห่งที่ให้การส่งเสริม สอดคล้องกับแนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542) ที่กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยความร่วมมือและประสานงานของ นักท่องเที่ยว ชุมชน และหน่วยงานรัฐ ในการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ที่จะทำให้เกิดการท่องเที่ยว โดยเฉพาะกับแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เช่นเดียวกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนของ ภราดา พยัฒวิเชียร (2539) ที่กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนจำเป็นต้องมีการพิจารณาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปโดยตลอด หากแต่การพัฒนาจะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องมีการจัดการการท่องเที่ยวที่ดีที่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย

การพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขางมีศักยภาพสำคัญในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ชุมชนหันมาอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สังเกตได้จากการร่วมกันคาดการณ์ปัญหาที่จะก่อให้เกิดผลกระทบทางลบต่อชุมชนในอนาคต อีกทั้งยังร่วมกันหาแนวทางลดผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นอีกด้วย แสดงให้เห็นว่าชุมชนเริ่มมีกระบวนการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว โดยเริ่มให้ความสำคัญในการพัฒนาองค์กรในชุมชนก่อน เพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ มนัส สุวรรณ (2549) ที่กล่าวว่า การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของหลากหลายประชาคม และที่สำคัญยิ่งไปกว่านี้คือ ต้องให้ความสำคัญกับการจัดการมนุษย์ควบคู่ไปกับการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน เช่นเดียวกับที่ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2539) ได้ให้แนวคิดว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ ควรเปิดโอกาสให้คนส่วนใหญ่ได้ใช้ทรัพยากรอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค และร่วมกันรับผิดชอบในการประโยชน์จากทรัพยากรนั้น ๆ กล่าวคือ การท่องเที่ยวจึงมีศักยภาพสำคัญในการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ชุมชนหันมาอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสถานะแวดล้อมและชุมชนชาวเขารอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการศึกษา

1) จากการวิเคราะห์แนวโน้มทางการตลาด (4ps) คาดการณ์ว่าในอนาคตจะมีปริมาณนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง การท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ (ชุมชน) จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดความสามารถในการรับนักท่องเที่ยว (Carrying Capacity) อย่างชัดเจนในอนาคตอันใกล้ เพื่อมิให้การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมเกินกว่าขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากรของชุมชน และเมื่อพิจารณาในด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) และการประชาสัมพันธ์ (Promotion) พบว่า ยังไม่เป็นที่พึงพอใจของนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร แสดงให้เห็นว่าควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงส่วนผสมทางการตลาดในด้านดังกล่าวอย่างเร่งด่วนให้เพียงพอและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และควรพิจารณาในด้านบุคลากร (People) ซึ่งต้องอาศัยการคัดเลือก การฝึกอบรม การจูงใจ เพื่อสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวได้ อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสและเพิ่มเติมทักษะให้กับคนในชุมชนได้อีกด้วย

2) จากการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบของการท่องเที่ยว (3As) พบว่านักท่องเที่ยวส่วนมากเสนอแนะให้มีการจัดการสภาพแวดล้อมและการท่องเที่ยวของพื้นที่ชุมชนรอบสถานีเกษตรหลวงอ่างขางในด้านสภาพแวดล้อม ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว แสดงให้เห็นว่า จำเป็นต้องดำเนินการจัดการองค์ประกอบของการท่องเที่ยวในด้านดังกล่าวให้เพียงพอและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชน

3) การที่ทรัพยากรธรรมชาติยังคงอุดมสมบูรณ์มิได้เกิดขึ้นเอง แต่เกิดจากการที่ชุมชนต่าง ๆ มีระบบการผลิตและการจัดการที่ฝังอยู่ในวิถีชีวิต เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มีการแบ่งพื้นที่ป่าของชุมชน เช่น ป่าอนุรักษ์ ป่าชุมชน ป่าใช้สอย เป็นต้น มีการออกกฎระเบียบการใช้ป่า ตลอดจนกำหนดบทลงโทษต่อผู้ฝ่าฝืน มีการนำเอาความเชื่อ อุดมการณ์และพิธีกรรมมาใช้เป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดการทรัพยากร เช่น ความเชื่อในเรื่องผี เป็นต้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) ควรเลือกศึกษาชุมชนใดชุมชนหนึ่งอย่างลึกซึ้ง โดยเป็นการเจาะลึกลงไป ในรายละเอียดให้มากขึ้น เพื่อให้เห็นภาพของปัญหา และผลกระทบในแต่ละมิติให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชน (แหล่งท่องเที่ยว) ที่มีลักษณะเดียวกัน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความเหมือน ความแตกต่าง เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาและผลกระทบจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

3) ควรมีการศึกษาแบ่งแยกผลกระทบของการท่องเที่ยวในแต่ละประเด็นให้ลึกซึ้ง เพื่อเป็นการย้ำความสำคัญของประเด็นนั้น ๆ

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน

1) ชุมชนควรมีการรวมกลุ่มพูดคุยกันอย่างต่อเนื่อง ในการหาแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชนให้เกิดการจัดสรรผลประโยชน์และการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

2) ชุมชนควรคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนเป็นสำคัญ โดยมีการออกกฎระเบียบข้อบังคับ เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสถานะแวดล้อมและชุมชน

3) ชุมชนควรต้องเล็งเห็นความสำคัญของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เปรียบเสมือนศักดิ์ศรีของตนเองอยู่เสมอ จึงควรต้องร่วมมือกันอนุรักษ์ และรักษาไว้ให้คงอยู่ตลอดไป

5.3.4 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) จังหวัดควรมีการพิจารณาการให้สัญชาติแก่ประชาชนบนพื้นที่สูงอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ชุมชนมีความมั่นใจในสิทธิและฐานะพลเมืองไทยและได้รับโอกาสตามสมควรแก่สิทธินั้น

2) จัดฝึกอบรมแก่คณะกรรมการการท่องเที่ยวให้มีความรู้ ทักษะในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาอังกฤษเบื้องต้นเพื่อทักษะในด้านการสื่อสาร และการฝึกอบรมในด้านทักษะการบริหารจัดการ เป็นต้น และส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่ที่จะรับได้ โดยไม่ทำให้เกิดความกดดันต่อชุมชน และสภาพแวดล้อม

3) ควรมีการกระจายอำนาจด้านการจัดการการท่องเที่ยว โดยสอบถามความคิดเห็นของชุมชน และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม เพราะการมีส่วนร่วมของชุมชนคือพื้นฐานของการท่องเที่ยว และประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมจะกลับไปสู่ชุมชนโดยตรง